

УДК 342.951

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

І. В. Стріла

студентка 2 курсу, навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – к.пед.н., доцент В. І. Гришко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті здійснено аналіз чинного законодавства, що стосується запобігання домашньому насильству, в Україні. Зібрано перелік нормативно-правових актів, що регулюють протидію та запобігання домашньому насильству. Здійснено огляд нормативно-правової бази міжнародного досвіду боротьби з домашнім насильством. Доведено необхідність його імплементації в українське законодавство.

Ключові слова: домашнє насильство, протидія та запобігання, правове регулювання, законодавство, міжнародний досвід, імплементація.

В статті проведено аналіз діючого законодавства, касаючогося предотвращення домашнего насилия в Украине. Собрано перечень нормативно-правовых актов, регулирующих противодействие и предотвращение домашнего насилия. Осуществлен обзор нормативно-правовой базы международного опыта борьбы с домашним насилием. Доказана необходимость его имплементации в украинское законодательство.

Ключевые слова: домашнее насилие, противодействие и предупреждение, правовое регулирование, законодательство, международный опыт, имплементация.

The article analyzes the current legislation regarding the prevention of domestic violence in Ukraine. Compiled a list of regulations governing the counteraction and prevention of domestic violence. A review of the legal and regulatory framework of international experience in combating domestic violence has been carried out. The necessity of its implementation into Ukrainian legislation has been proved.

Keywords: domestic violence, counteraction, and prevention, legal regulation, legislation, international experience, implementation.

Проблема є дискусійною, адже тільки у 2017-му році домашнє насильство в Кримінальному кодексі стало окремим різновидом злочину. Сімейні стосунки не мали правового регулювання держави, через те що втручання у ці відносини визначалось як порушення таємниці приватного життя. Насильство в сім'ї – це одна із найгостріших і найпоширеніших проблем у світі. Воно існує в усіх соціальних групах і не залежить від таких факторів, як індивідуальний статус та рівень доходу. Випадки насильства стають все більш поширеними не тільки в неблагополучних, а і в пристойних сім'ях. Жінки та діти є найменш захищеними з усіх груп і найбільше страждають від цих протиправних дій.

Домашнє насильство є не тільки результатом потенційної безкарності кривдника, а й сприйняття жертвою обставин, які склалися в сім'ї, нормальними. З дитинства в підсвідомості більшості людей нечітко сформульоване уявлення про те, якими повинні бути

нормальні стосунки в сім'ї [4].

Метою нашої роботи є аналіз чинного законодавства, що стосується запобігання домашньому насильству, а також надання переліку нормативно-правових актів, що регулюють протидію та запобігання домашнього насильства.

Проблеми у цій сфері досліджували такі науковці, як О. Свірін, С. М. Абельцев, Ю. М. Антонян, Р. О. Базаров, А. І. Бойцов, В. О. Василевич, А. В. Варданян, В. О. Глушков, В. В. Голина, І. Н. Даньшин, О. М. Костенко, М. О. Ткаченко, О. Є Михайлов, М. І. Панов, Е. П. Побігайло, Л. В. Сердюк, В. І. Сімонов, Н. В. Яницька та інші автори.

Україна обрала шлях європейської інтеграції. Підписавши міжнародні договори, Україна пообіцяла поважати та захищати права людини. Невід'ємною частиною цих прав є заборона будь-яких форм насильства, включаючи насильство на основі сімейних стосунків.

Кримінально правові заходи впливу за результатами домашнього насильства формувалися відповідно до чинних у державі норм, звичаїв і традицій. Сьогодні в Україні створено потужний механізм запобігання та протидії домашньому насильству. Кримінальний кодекс України та Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачають більш жорстке покарання для кривдників і надають можливість працівникам Національної поліції України контролювати поведінку порушника, щоб уникнути повторного насилля.

7 січня 2018 року набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2229-VIII від 07.12.2017 р.), у якому запроваджено комплексний підхід у боротьбі з домашнім насильством з огляду на європейський досвід. Закон містить ключові поняття та основи для запобігання домашньому насильству, а пріоритетом – належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників і зміну їхньої поведінки. Підрозділи органів Національної поліції України набули широкого кола повноважень щодо виявлення, припинення та профілактики домашнього насильства. Передбачено право постраждалої особи на звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів протидії домашньому насильству. Закон був створений для реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання та протидію насильству над жінками та домашньому насильству [7].

Заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству регулюються на національному рівні : Конституцією України, законами України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про Національну поліцію», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Сімейним кодексом України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» [1].

Згідно із Законом Кримінальний кодекс України доповнено статтями: «Домашнє насильство» (Ст. 1); «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство» (Ст. 91); «Примушування до шлюбу» (Ст. 2); «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників» (Ст. 1) та іншими. Повністю був оновлений розділ 4 «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості» («Zakon Ukrainy», 2017). Остаточної чинності документ набув на початку 2019 року. До цього часу в Україні домашнє насилля не вважали кримінальним злочином, а відповідні дії кваліфікувалися як адміністративне правопорушення [3].

Серед проблем щодо запобігання та протидії домашнього насильства найбільш важливою було притягнення до відповідальності за домашнє насильство військовозобов'язаних. Тому 1 липня 2021 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про

внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі» (реєстр. № 3908-1) відповідно до якого, удосконалено правове регулювання притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Зважаючи на світові інтеграції та визнання нашою державою гуманітарних цінностей цивілізованих країн, питання стандартів прав людини реалізується на національному рівні. Це стосується рівності чоловіків і жінок, права на життя, особистої свободи та безпеки, заборони тортур, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання, необґрунтованого втручання у приватне та сімейне життя, порушення недоторканності сім'ї, дискримінації з будь-яких причин.

Міжнародно-правові договори, визнані нашою країною, мають обов'язкову юридичну силу, а це: Загальна декларація прав людини (1948 рік), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 рік), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 рік), Конвенція ООН про права дитини (1989 рік) та факультативні протоколи до неї, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006 рік) [2].

Україні потрібно якомога швидше ратифікувати Стамбульську Конвенцію для підтримання своєї міжнародної репутації з кількох причин. По-перше, Україна повинна продемонструвати, що вона є цивілізованою та прогресивною країною, яка готова стати частиною європейської спільноти. По-друге, українських жінок потрібно захищати від домашнього насильства у власній країні, використовуючи Конвенцію як міжнародний спосіб захисту [5].

Основними цілями Стамбульської конвенції є захист жінок від усіх форм насильства; запобігання, переслідування й усунення насильства щодо жінок і домашнього насильства, а також сприяння ліквідації усіх форм дискримінації стосовно жінок, досягнення рівності між жінками й чоловіками [6]. Стамбульська конвенція поширюється на всі форми насильства щодо жінок, зокрема й домашнє насильство, а також визначає його порушенням прав людини та видом дискримінації.

Отже, аналіз нормативно-правового регулювання протидії та запобігання домашнього насильства свідчить, що важливим є міжнародний досвід боротьби з цим негативним явищем, і нині гостро постає питання щодо імплементації такого досвіду в наше законодавство.

1. Свірін О. Нормативно-правове регулювання діяльності прокуратури щодо запобігання домашньому насильству. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. 4/2(58). С. 45–57.
2. Сергатий М. Аналіз деяких міжнародних нормативно-правових актів щодо боротьби з домашнім насильством. *Матеріали круглого столу* (31 травня 2019 р, Запоріжжя). КПУ, 2019. С. 144–147.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341 ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341> (дата звернення: 15.10.2021).
4. Проценко О. Запобігання насильству в сім'ї особиста справа кожного! *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 287–293.
5. Зуєва І., Приступ В. Сучасні аспекти правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 229–231. URL: https://doi.org/10.32782/2524/0374/2020_3/55 (дата звернення: 15.10.2021).
6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами міжнар. док. від 11 травня 2011 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU11251> (дата звернення: 15.10.2021).
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. No 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 15.10.2021).